

עוצם עין אחת || חזיונות נהדרים של מזרח

ביקור בתערוכות של יוסף קריספל, "רקע מזרחי", ועצמון גנור, "טרנסאטלנטיק"

עוזי צור 15.01.2019 10:29

יוסף קריספל, "רקע מזרחי", גלריה נגא, תל אביב

אחרי שבתערוכתו הקודמת בגלריה נגא עשה יוסף קריספל מהלך אמיץ מהפיגורטיבי וממשקעי העולם הקלאסי האירופי, וזנח את יכולת הרישום הגרפית המנפיה שלו למען ציור מופשט שחקר את כוחם האסתטי והדקורטיבי של הצבעים עצמם מבעד לצורות, הוא יוצר הפעם הרכבה יפת תואר ויוקדת מחיות. תורת הצבעים המופשטת מתמזגת הפעם עם חורבות נאדרות של פיגורטיבי בהרכבה המטמיעה גם מזרח ומערב. אולי מסעותיו לאיסטנבול — אותו וידיאו קסום שקריספל יצר מרצף מונפש של מאות רישומיו ממראות העיר וגברבריה — היו הגשר הנחוץ, הזרז ההכרחי, להעיר את אותם חזיונות נהדרים של מזרח כפי שהוא משתקף בשמי מערב.

מעניין לבחון את מרקם העבודות מקרוב ולראות כיצד קריספל עובד על המתח שבין פני מצעי החומרים השונים לבין אשליה של עומק. עד כמה מהימנה ונוקדנית עשייתו של קריספל ניכרת בשולי המצעים ובשילוב שבין הפוזיטיב לנגטיב הארוגים זה בזה למרקם אחד.

בעבודה ושמה "חלון" נפתח חלון אל מארג חד והזוי של כפות דקלים המתערסלות אלו על אלו וחודיהן נשזרים אלו באלו; מניפות צל במנעד צללים על פני אור זהוב ותכלת מלאכותית, כשסורג חלון מבתר לריבועים את רצף הכפות. כשבוחנים מקרוב את פני הבד מבחינים שהסורג הוא סורג נגטיב שבוצע פיסית את הצבעים והצורות.

ב"הצבה אחורית" קריספל מאתגר את "הטעם הטוב המערבי", כשעל פני מראה הממוסגרת במסגרת מוזהבת ומצועצעת הדביק מחומש לא שווה צלעות שרק צלעו הקטנה מקבילה למסגרת והיתר אלכסוניים לה בזוויות משתנות. על פני המחומש מתרסס מארג כפות דקלים שכמו שקעו במעמקי נהר והם הולכים ומאבדים את צלמם ליישות של רפאים. בחלקת המראה שנותרה בין הציור למסגרת משתקפים החלל והציורים שמהעבר האחר במשחק יפהפה של צורות, צבעים ואור, והמבקרים העוברים ביניהם נדמים לדגי תעתועים הלכודים באקווריום זהב.

"לביאה ניצודה על קרטון" היא העבודה היפה בתערוכה. רואים בה את צלילת הלביאה לבדה ללא הציידים. שלושה חצים פילחו את גופה באלכסון, בריתמוס של שניים ואחד. רואים את פרץ הדם ואת חלק גופה האחורי הכורע, מוכנע וחסר צורה, לארץ בעוד החלק הקדמי וראשה נאחזים בחיים, בצורה, בשאגה אחרונה. לפנינו דמות מלאת הוד שנלקחה מתבליט עתיק של סצינת צייד מלכותית, סמל למפלתה של מעצמה שכוחה. זו צלילת שחורה בוהקת, שכמו נגזרה נוקדנית מהחושך, על פני גן עדן אוריינטלי שקריספל ברא מעלוות דקלים בגוני טורקיז עם הבלחות של צהוב, כשהכפות עצמן משמשות כשבלונות לתרסיסי הצבעים. את אשליית העושר הרבוד קריספל מבתר בקצה קצהו של סורג מתערסל כרשת ציידים מרומזת ושני פסים קצוצים השעונים זה על זה מהעבר השני, מרכיב נגטיבי החושף את הקרטון החום הבהיר שעליו נברא חזיון הצייד. קריספל חתך את צלעות הקרטון בתנועה אלכסונית קעורה המנוגדת לכיוון הפסים הבוצעים את הגן, ובכך העשיר את היצירה כולה. הוא גם שימר את צמד המלבנים הקטנים החתוכים בקרטון ששימשו לנשיאה בגלגולו הקודם, השימושי, לתלות על הקיר את פאר "הלביאה הגוססת" על פגיעות הקרטון.

(עד 8.2)

עצמון גנור, "טרנסאטלנטיק", אוצרת: אורית מור, הלובי מקום לאמנות, תל אביב

עצמון גנור היה אחד מכוכבי השביט שזרחו באמנות הישראלית בשנות התשעים: קול אחר, רענן, מפורש. אלו היו בעיקר תמונות של עונג וכאב שנרשמו בפלסטיות מופלאה על פני מפות גיאוגרפיות. עכשיו, אחרי שנים רבות של שתיקה מעברו האחר של האוקיינוס, גנור חוזר בתערוכה מפתיעה ומשובחת מאוד. האוצרת אורית מור מצליחה לדובב את העבודות בתלייה והצבה המנפישות אותן למכלול רוחש חיים בהתאם לטופוגרפיית הלובי, שאינו חלל גלריסטי רגיל. ההפתעה היא בשינוי שעברה יצירתו של גנור מהפיגורטיבי אל מופשט המפלט עם האקספרסיבי אך לא מתמסר לו עד הסוף. זו עדיין אותה יכולת רישומית פלסטית ייחודית המופנית אל מופשט אינטנסיבי פרטני, שאפשר לחוש בו את מגע היד הרושמת ועוצמת המגע בנייר. בו בזמן אפשר לנחש שהעבודות נוצרו במקום אחר, כמו נייטרלי, המאפשר התבוננות מדיטטיבית פנימה. אפשר לחוש ברישומים הללו משברים אישיים, פרידה ואובדן שחווה האמן, והוא המירם בקודים גרפיים שאם נפצחם ונמיר אותם בחזרה יתגלה מקור הכאב. למשל, רישום על נייר רחב של חלקת דשא המכסה את המרחב כולו, משנה כל העת את צפיפותו, כשבין נגיעות המצבע השחור זרע גנור מספרים בטור עולה, בניגוד חידתי המעורר תהיות אם זהו תיעוד של נקודות הכאב. או רישום רחב מאד שבאמצעו עובר אופקי קו פרשת מים נגטיבי, שממנו פורשים המים למעלה ולמטה כשדות חרושים בחריש עדין. בחלק העליון רצף הזרימה נשבר וחלקים ממנו אלכסוניים אלו לאלו. זו עבודה שיש בה יופי ותבונה.

בנישה בחלל הלובי תלתה האוצרת רישומים פנורמיים, אחד על כל קיר, ורישום אחד שרוע על הרצפה; וביחד נוצרת תחושה של חדר בבית יפאני מסורתי שמחיצות נייר האורז שלו כוסו ברישומיו של גנור.
(עד 2.2)